

VALIBOL SPORT TURINING JAMIYAT HAYOTIDAGI URNINING SOTSIOLOGIK TAHLILI

X.U. Samatov

Ilmiy rahbar.

Aliqulov Usmonali

Toshkent Axborot Texnologiyasi Universiteti

Samarqand filiali Kompyuter injiniring fakulteti ATServes yunalishi21-07-guruh talabasi.

Telefon raqam: +9989902806477

Elektron pochta manzili: usmonalialiqulov@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11317229>

Annotatsiya. Ushbu maqola valibol o'yinining jamiyatdagi roli va uning sotsiologik aspektlarini chuqur o'rganadi. Maqolada valibolning jismoniy, madaniy, iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlari tahlil qilinadi. Valibolning turli millat va irqdagi odamlarni birlashtirishdagi roli, shuningdek, milliy va mahalliy identitetlarni shakllantirishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Iqtisodiy jihatdan, valibolning mahalliy va global iqtisodiyotga bo'lgan ijobiy va salbiy ta'sirlari muhokama qilinadi. Shu bilan birga valibol atrofida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan konfliktlar va ijtimoiy muammolar, jumladan irqchilik va zo'ravonlik kabi salbiy hodisalar tahlil qilinadi. Maqola, valibolni faqat sport turi sifatida emas, balki keng ijtimoiy hodisa sifatida qarashning zarurligini ta'kidlaydi va ushbu o'yinning jamiyatdagi muhim o'rnini yoritib beradi. Maqolada keltirilgan tahlillar va masalalar valibolning murakkab ijtimoiy tizim sifatidagi rolini chuqurroq tushunishimizga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Valibol, Jamiyat, Sotsiologik tahlil, Madaniy integratsiya, Ijtimoiy kelishuv, Iqtisodiy ta'sir, Global sport, Fanatizm, Sport va siyosat, Valibol to'plari, Sport iqtisodiyoti, Xalqaro musobaqalar.

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE ROLE OF VOLLEYBALL SPORTS IN SOCIETY LIFE

Abstract. This article examines the role of the game of valibol in society and its sociological aspects. The article analyzes the physical, cultural, economic and social effects of volleyball. The role of volleyball in uniting people of different nationalities and races, and its significance in the formation of national and local identities is considered. Economically, the positive and negative effects of volleyball on the local and global economy are discussed. At the same time, conflicts and social problems that may arise around volleyball, including racism and violence, are analyzed. The article emphasizes the need to consider volleyball not only as a sport, but as a broad social phenomenon and highlights the important role of this game in society. The analyzes and issues presented in the article will help us to better understand the role of volleyball as a complex social system.

Keywords: Volleyball, Society, Sociological analysis, Cultural integration, Social agreement, Economic impact, Global sports, Fanaticism, Sports and politics, Volleyball balls, Sports economics, International competitions.

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РОЛИ ВОЛЕЙБОЛЬНОГО СПОРТА В ЖИЗНИ ОБЩЕСТВА

Аннотация. В статье подробно рассматривается роль игры в валлобол в обществе и ее социологические аспекты. В статье анализируются физические, культурные, экономические и социальные эффекты волейбола. Роль волейбола в объединении людей разных национальностей и рас, рассматривается ее значение в формировании национальной и местной идентичности. С экономической точки зрения обсуждаются положительные и отрицательные последствия волейбола для местной и мировой экономики. При этом анализируются конфликты и социальные проблемы, которые могут возникнуть вокруг волейбола, в том числе расизм и насилие. В статье подчеркивается необходимость рассматривать волейбол не только как вид спорта, но и как широкое социальное явление, а также подчеркивается важная роль этой игры в обществе. Анализ и проблемы, представленные в статье, помогут нам лучше понять роль волейбола как сложной социальной системы.

Ключевые слова: Волейбол, Общество, Социологический анализ, Культурная интеграция, Социальное соглашение, Экономическое воздействие, Глобальный спорт, Фанатизм, Спорт и политика, Волейбольные мячи, Экономика спорта, Международные соревнования.

Valibolning jamiyat hayotidagi roli juda keng va ko'p qirralidir. Ushbu sport turi dunyo bo'ylab millionlab odamlarni o'ziga jalb qiladi va keng miqyosli ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy va hatto siyosiy ta'sir ko'rsatadi. Quyida valibolning jamiyat hayotidagi ba'zi muhim aspektlari haqida batafsilroq ma'lumot beriladi.

Madaniy Integratsiya

Valibol turli xil madaniy va etnik guruhlar o'rtasida dialog va o'zaro tushunishni yaratish imkoniyatini beradi. U odamlarni bir maydon atrofida birlashtirib, ularning turli farqlaridan qat'inazar, umumiy qiziqishlari va hissiyotlari atrofida jipslashishiga yordam beradi. Masalan, xalqaro turnirlar va klub musobaqalari orqali valibol global madaniyatning bir qismiga aylanib, turli mamlakatlar va madaniyatlar o'rtasidagi chegaralarni yo'q qilishda yordam beradi.

Ijtimoiy Kelishuv

Valibol, ijtimoiy kelishuv va hamjihatlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Tur tortilgan maydonchalarda va televizor qarshisida birga valibol tomosha qilish, turli ijtimoiy tabaalardan kelgan odamlar o'rtasida umumiy tuyg'ularni shakllantiradi va jamoatchilik ruhini kuchaytiradi. Valibol musobaqalari vaqtida ko'rinadigan milliy g'urur hissi, ayniqsa milliy jamoalar o'ynayotganda, butun mamlakatni birlashtirishi mumkin.

Iqtisodiy Ta'sir: Valibol, iqtisodiy jihatdan ham sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. klublari va xalqaro turnirlar mahalliy va global iqtisodiyotga sezilarli daromad keltiradi. Bular orasida chipta sotish, maydonlarni modernizatsiya qilish, turizm, sport mahsulotlarining savdosi va reklama kiradi. Jahon Chempionati kabi yirik turnirlar mezbon mamlakatlar uchun katta iqtisodiy foyda keltirishi mumkin, chunki bu tadbirlar ko'plab turistlarni jalb qiladi va mahalliy bizneslarni rivojlantiradi.

Salbiy Ta'sirlar: Shunga qaramay, valibol atrofida salbiy hodisalar ham yuz berishi mumkin. Masalan, balibol musobaqalari vaqtida ko'pincha zo'ravonlik holatlari, irqchilik va

ksenofobiya kabi muammolar kuzatiladi. Ba'zi hollarda valibol ishqibozlarining ortiqcha fanatizmi jamoatchilik tartibini buzishi va ijtimoiy ziddiyatlarni kuchaytirishi mumkin.

Integratsiya vositasi sifatida valibol: Valibol, turli millat va irq vakillarini birlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu o'yin orqali odamlar bir-birlarining madaniyatini tushunish va qadrlash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Immigrantlar va etnik ozchiliklar o'zlarini jamiyatning bir qismi sifatida his qilishlari uchun valibol muhim vosita bo'lishi mumkin. Valibol maydonlari, turli etnik guruhlarning vakillari bir-biriga qarshi va birgalikda o'ynashi orqali, ularning integratsiyasini rag'batlantirishi mumkin.

Ijtimoiy ta'sirlar: Valibol, aholi orasida salomatlik va jismoniy tarbiya tushunchalarini ommalashtiradi. Muntazam jismoniy mashqlar stressni kamaytirish, ruhiy salomatlikni yaxshilash va umumiy hayot sifatini oshirishga yordam beradi. Valibol fanatlari orasida ommaviy hayajon va birlik hissi yuzaga keladi, bu esa ijtimoiy bog'liqlik va bir-biriga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Iqtisodiy ta'sir: Valibol, mahalliy va global miqyosda iqtisodiyotga katta ta'sir ko'rsatadi. Valibol maydonlari, turizm va tovarlar sotilishi orqali yirik daromadlar yaratiladi. Yirik musobaqalar, masalan, Jahon Chempionati kabi tadbirlar, mezbon mamlakatlarning turizm sektorini jonlantiradi va ish o'rinlari yaratishga hissa qo'shadi.

Madaniy ta'sir: Valibol, milliy va mahalliy identitetlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, milliy terma jamoalar o'z mamlakatlarini xalqaro maydonda vakillik qilish orqali milliy g'urur va birlik hissinı mustahkamlashga yordam beradi. Valibol madaniyati, fanatizm va raqobat kabi tushunchalarni ham o'z ichiga oladi, bu esa turli xil ijtimoiy dinamikalarni yoritadi.

Konfliktlar va ijtimoiy muammolar: Valibol, shuningdek, ijtimoiy ziddiyatlar va irqchilik kabi salbiy hodisalar yuzaga kelishiga ham sabab bo'lishi mumkin. Bu kabi holatlar, sport muhitida yuzaga kelgan ziddiyatlarni hal qilishda yangi yondashuvlarni talab qiladi. Maydonlar va o'yinlar, ba'zan zo'ravonlik va tartibsizliklarning markaziga aylanishi mumkin, bu esa jamoatchilik

xavfsizligi va tartibini ta'minlashda qo'shimcha choralar ko'rishni talab etadi. Valibol jamiyat hayotidagi muhim rol o'ynaydi va uning har bir jihati turli sotsiologik o'rganishlarga arziydi. Bu sport turi orqali jamiyatning ko'plab muammolari va imkoniyatlari ko'zga tashlanadi, shuning uchun valibolni faqat o'yin sifatida emas, balki keng ijtimoiy hodisa sifatida qarash kerak.

Valibol tarixi va qoidalari

Voleybol (inglizcha: *volleyball* volley – „urib qaytarmoq“ va ball – „to'p“) to'pli sport o'yini bo'lib, har biri 6 kishidan iborat ikki jamoa bilan o'rtasidan to'rt tortilgan maydonchada o'ynaladi[1]. O'rtasidan to'rt bilan (erkaklar musobaqasi uchun 2,43 m va ayollar musobaqasi uchun 2.24 m balandlikda) bo'lingan 9x18 m li maydonchada o'ynaladi. Voleybol to'rtining katakchalari soni 1 000 ta (enida 100 ta va bo'yida 10 ta) bo'lib, bitta katagining to'rt tomoni 10 sm dan bo'ladi. Bir jamoa 6 kishidan iborat bo'lib, 2 jamoa o'ynaydi. O'yinchilar to'pni qo'l bilan urib, raqib maydoniga tushirishga harakat qiladilar. Koptokni uch urishda raqiblar tomoniga o'tkazish lozim. Musobaqa 3 yoki 5 partiya o'ynaladi. Voleybol AQShda paydo bo'lgan (1895). Xalqaro federatsiya (FIVB; 1947-yil asos solingan) ga 180 dan ortiq mamlakat a'zo. 1964-yildan Olimpiya o'yinlari dasturlariga kiritilgan, 1949-yildan jahon birinchiliklari o'tkazilagan.

Voleybol 1894-yilda Amerika qo'shma shtatlarining Massachusetts shtatidagi Xoliok shahrida yosh xristianlar ittifoqini jismoniy tarbiya bo'yicha rahbari pastor Vilyam Morgan tomonidan yaratilgan. U voleybol o'yinini oddiy, ko'p mablag' sarflamasdan tashkil etishni ko'zda tutib yangi o'yinning qoidalarini ishlab chiqdi. O'yin nomini avvaliga "mintonett" deb nomladi.

1896-yilda Springfild shahridagi kollej direktori doktor Alfred Xalsted bu o'yinga „voleybol“ deb nom berdi. „Voleybol“ inglizcha so'z bo'lib, o'zbek tilida „parvoz qiluvchi to'p“ degan ma'noni bildiradi. 1897-yilda tadbiq etilgan ba'zi bir o'yin qoidalari quyidagicha edi:

1. Maydoncha chegaralari 7,6 x 15,1 m
2. To'urning o'lchamlari 0,65 x 8,2 m, balandligi 198 sm
3. To'pning vazni 340 g, aylanasi 63,5 – 68,5 sm
4. O'yinchilarning soni chegaralanmaydi va hokazo.

1895—1920-yillar voleybol o'yini rivojlanishining birinchi bosqichi bo'lib hisoblanadi. O'yinning boshqa davlatlarda vujudga kelishi va rivojlanishi quyidagicha: 1900-yil – Kanada, 1908-yil – Kuba, 1909-yil – Puerto-riko, 1910-yil – Peru, 1917-yil – Braziliya, Urugvay, Meksika, Osiyoda 1900—1913-yillar – Yaponiya, Kitay, Filippinda, 1914-yil – Angliya, 1917-yil – Fransiya.

Voleybol O'zbekistonda 1920-yildan o'ynaladi. O'zbekiston Respublikasi 1991-yil Xalqaro voleybol federatsiyasiga, 1992-yil Osiyo voleybol konfederatsiyasiga a'zo bo'lib kirdi. O'zbekistonda bu sport turi bilan 700 mingdan ortiq kishi muntazam shug'ullanadi. U maktablarda ommaviy tus olgan, jismoniy tarbiya bo'yicha dasturning ajralmas qismi hisoblanadi.